

Sofija Miloradović

Institut za srpski jezik SANU

Beograd, Srbija

nesoni2@mts.rs

O desetogodišnjici terminološkog rečnika odevne kulture u kanalskoj dolini *Shranli smo jih v bančah*

U Glasniku Etnografskog instituta SANU za 2009. godinu objavljen je prikaz terminološkog rečnika *Shranli smo jih v bančah: Slovarski prispevek k poznavanju oblačilne kulture v Kanalski dolini* = *Contributo lessicale alla conoscenza dell'abbigliamento in Val Canale* [avtor / autore Karmen Kenda-Jež], Ukve – Ljubljana, 2007 (str. 1–73), čije smo pojedine segmente za ovu priliku povezali u jedan kraći tekst, a koji nismo namenili stručnoj javnosti, već ga sklopili sa željom da se ovašnja slovenačka manjinska zajednica upozna sa značajnim pregnućima koje naše kolege, slovenački lingvisti čine i na planu očuvanja materijalne i nematerijalne kulturne baštine. Protekle, 2015. godine objavljeno je drugo, unekoliko prošireno i dopunjeno izdanje ovoga rečnika, i ovde dajemo puni bibliografski podatak: Kenda-Jež, Karmen, Žejn, Andrejka (prevajalec, urednik), Weiss, Peter (prevajalec, urednik, recenzent), Bergmann, Hubert (prevajalec, urednik). *Shranli smo jih v bančah: slovarski prispevek k poznavanju oblačilne kulture v Kanalski dolini* = *contributo lessicale alla conoscenza dell'abbigliamento in Val Canale*. 2., popravljena in razširjena izd. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU: = Casa editrice CRS, CRS ASSA, 2015. 97 str., ilustr.

Iza nostalgičnog naslova *Shranli smo jih v bančah* (= *Sačuvali smo ih u škrinjama*; knj. sln. *skrinja*, dijal. sln. *banka*) skriven je zapravo terminološki rečnik odevne kulture u Kanalskoj dolini (Val Canale), u Italiji, gde slovenačka manjina živi na krajnjem severozapadu slovenačkog jezičkog prostora. Autor rečnika je Karmen Kenda-Jež, slovenački lingvista i cenjeni stručnjak međunarodnog tima za iz-

radu *Opšteslovenskog lingvističkog atlasa*. Zapravo, rečnik je nastao kao rezultat prikupljanja građe od strane tima stručnjaka, istraživača i omladine, koji su zajednički radili u okviru jednog od istraživačkih tabora (= terenski skup istraživača, čak i dece koja uče slovenački) koje organizuje Slovensko kulturno središće „Planika“ (= Slovenački kulturni centar „Planika“). „Pored monografije *Ovcja vas in njena slovenska govorica*, i delo koje nosi naslov *Shranli smo jih v bančah*, uobičeno kao knjiga, proizašlo je iz rada istraživačkih tabora u Kanalskoj dolini, koje od 2003. godine ponovo organizuje SKS *Planika*. Po formi, reč je o konkordantnom dijalekatskom rečniku, koji obuhvata odevnu terminološku leksiku, s višejezičnim tumačenjima, te s propratnim tekstom i fotografijama. Po svome značaju pak, ovo je možda prva snažnija grana nekog budućeg drveta bujnije krošnje – opštег rečnika slovenačkih govora iz oblasti Kanalske doline. Svakako, rečnik je priznanje onim domaćinima koji se trude da sačuvaju svoj maternji jezik i da kroz njega pokažu svu posebnost sopstvene duhovne i materijalne kulture, koja je sastavni deo tog malenog, ali izuzetno bogatog multikulturalnog prostora“ [odломак iz recenzije Vere Smole, citiran na poleđini knjige; sa slovenačkog prevela S. Miloradović].

Osnovne napomene u vezi s prikupljanjem građe (2003–2006) i nastankom rečnika dao je Rudi Bartalot (Rudi Bartaloth) u *Predgovoru*. Knjiga *Shranli smo jih v bančah* počinje tekstom *Oblačila naših dedkov in babic* (= *Odeća naših deka i baka*), koji je zapravo insert iz jedne radio-emisije (Radio Trst A, 2006), a pripovedač je Marija Mošić (Maria Moschitz), inače – glavni informator. U okviru ovoga teksta nalazi se i desetak veoma kvalitetnih fotografija sa komentarima. Centralni deo knjige je terminološki rečnik sa 568 odrednica, u kome je čitav leksički repertoar predstavljen trojezično – s ekvivalentima na književnom slovenačkom, italijanskom i nemačkom jeziku. U osnovi, rečnički članak se sastoji od akcentovane odrednice i tri celine koje su i grafički odvojene: u prvoj se daju gramatički podaci, u drugoj se daje tumačenje odrednice sa potvrdoma, a u trećoj su dokumentovani izvori. U okviru rečničkog članka pokadšto je posvedičen i etnokulturalni kontekst u kome data odrednica funkcioniše, pa tako, na primer, kod lekseme *faciolet* (= povezača) možemo pročitati sledeće: *V prvi polovici 20. stoletja je k ženski pražnji obleki domačink spadala pod brado zavezana ruta*. Ovaj slovenački govor nalazi se u okruženju dominantnog italijanskog jezika, ali i pod znatnim uticajem nemačkog, što se očituje u velikom broju adaptiranih pozajmljenica iz ovih dvaju jezika.

Najstariji odevni predmeti bili su vlasništvo pripadnika generacija rođenih polovinom 19. veka, a uglavnom se sačuvala praznična odeća: *informantke pa navajajo, da so imeli v prvi polovici 20. stoletja moški eno praznjo obleko za poroko, veče praznike in pogreb, otroci pa nedeljsko obleko za k maši (in za veče praznike) ter popoldansko nedeljsko obleko* (str. 17). Raznovrsnost sačuvanih odevnih predmeta, kao i njihovih naziva, kako kaže autor, svedoči o razapetosti između vezanosti za tradiciju i otvorenosti za novine, između narodnih zanata i organizovanih kurseva krojenja i šivenja, između ruralnog i urbanog (str. 17–18). Ta raznovrsnost nedvosmisleno svedoči i o stalnim međukulturnim dodirima na području Kanalske doline.

Činjenica da je u ovom terminološkom rečniku pohranjena građa iz slovenačke dijaspore, kao i činjenica da i u pamćenju najstarijih stanovnika naših krajeva – u kovitlaku savremenih civilizacijskih tokova – blede sećanja na mnoge realije tradicionalne kulture, učinili su više nego smislenim trud koleginice Kenda-Jež, kao i njenih saradnika, da obradi i predstavi terminologiju jednog značajnog segmenta slovenačke materijalne kulture. Tako, o rečenom svedoči i odlomak iz recenzije Petera Vajsra, takođe dat na poleđini predstavljene publikacije: „Iz ovog se rečnika još jednom vidi stara i sasvim jednostavna istina da se u dijalektu može rečima izraziti sve što je potrebno (ili je bilo kada trebalo) kazati i izraziti. (...) Rečnik dokazuje izražajnu moć slovenačkog dijalekta koji se govori u Kanalskoj dolini, na severozapadnom rubu slovenačkog jezičkog prostora. On svedoči o nekadašnjoj i sadašnjoj živoj primeni, i dokumentuje to jezičko bogatstvo za budućnost, koja postaje sve više konfekcijska i, u tom pogledu, jezički sve siromašnija“ [sa slovenačkog prevela S. Miloradović].

Težnja da se od zaborava otme nešto lepo i vredno prisutna je kod svih koji imaju svest o značaju tradicije, o čemu svedoči predstavljeni terminološki rečnik – od strane njegovog autora skromno nazvan *leksikografskim prilogom*, ali nadamo se da o tome svedoči i ovaj naš kratki prilog, kojim smo želeli da ukažemo ili podsetimo na jedno delo koje je već pohranjeno u škrinju sa drugim pažnje vrednim dijalektološkim leksikografskim pregnućima.